

Plaňava, Ivo

O lidech, s nimiž je těžká řeč

In: Plaňava, Ivo. *Jak (to) spolu mluvíme : (psychologie dorozumívání i nedorozumění mezi lidmi)*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1992, pp. 100-103

ISBN 8021004126

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/132070>

Access Date: 17. 02. 2024

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts,

Version: 20220831

Masaryk University provides access to digitized

documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI
ARTS

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts,
Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

19. O lidech, s nimiž je těžká řeč

A leckdy řeč nemožná, dokonce nebezpečná. Patří k nim všechny odrůdy zlých Frantů – a nejen oni. Jestliže si však začnu myslet, že takových lidí je kolem mne naprostá většina, je to na pováženou – se mnou. Když si někdo nerozumí s nikým nebo i s velkou většinou lidí ve svém okolí, když někdo s nikým nedokáže diskutovat bez hádání či urážek, s nikým se neshodne ani nedohodne, pak se buď pohybuje v prostředí přeplněném psychopaty, a tudíž by se měl poohlédnout jinde. Nebo je závada v něm samotném, a tudíž by měl kritickým zrakem pohlédnout na sebe, nejlépe jít rovnou do sebe.

Odhaduje se, že v dospělé populaci je tak deset až patnáct procent lidí, kteří jsou v tom či onom směru výjimeční: jedna skupinka má mimořádný hudební sluch, kdežto jiní zpívají zcela falešně; několik málo má intelekt blízký Einsteinovu, a zhruba stejný počet právě naopak. Nás tu teď budou zajímat komunikačně extrémní jedinci.

Z mnohotvárné a složité osobnosti člověka vypreparujeme tři dimenze. Ta první se týká inteligence. A protože nám jde o extrém, vezměme v úvahu jen inteligenci vysokou a na opačném pólu mdlou, nízkou, malinkou.

Druhá dimenze se vztahuje k míře vstřícnosti a laskavosti na straně jedné – a k agresivitě, zlobě a nenávisti na straně druhé, ať už krajně levicové nebo pravicové.

Konečně třetí dimenze je nám už dobře známá – zpětná vazba. Dobrý „zpětnovazebník“ nejen zpětnou vazbu vhodným způsobem vyžaduje, on ji též druhým lidem nabízí, poskytuje. Umí se tázat, vyzývá druhého, aby zpřesnil své výroky a sám si dává pozor, aby byl, jak se dnes říká, v obraze. Naproti tomu člověk opouzdřený vůči zpětné vazbě pořád dokola mluví, nabádá, prohlašuje, křičí, kárá – aniž se zabývá tím, co si druzí myslí, cítí, přejí.

„Bezzpětnovazebníci“ jsou opravdovým postrachem okolí, zejména ti monotematictí, kteří mají jeden jediný námět, a ten vnášejí do debaty bez ohledu na to, o čem je právě řeč. Například: na jistém zasedání se jedná o čištění ulic. O slovo se netrpělivě hlásí muž zralého věku, ostatním se protočí panenky, už ho znají. A on nezklame – začne dlouze a zeširoka mluvit o tom, že v zápise z minulé porady je místo „vždycky“ zapsáno slůvko „stále“, což je nepřijatelné zkreslení a manipulace, proti čemuž on důrazně protestuje, vznáší námítky a stížnost. Vehementně žádá, aby vše, co právě pronesl, bylo dáno doslova do zápisu. Načež zmlkne a zahloubá se do svých četných lejtster, nevnímá, o čem je řeč, a za chvíli se opět přihlásí o slovo – a pronese podobný projev.

Máme tedy tři dimenze osobnosti – na každém pólu výraznou charakteristiku, což dohromady činí charakteristik šest: inteligence vysoká (I_1) a nízká (I_2); maximální vstřícnost a laskavý vztah k lidem (V_1) a vstřícnost minimální či spíše záporná čili agresivita (V_2). A konečně za třetí: otevřenost – uzavřenost vůči zpětné vazbě (Z_1 a Z_2). Zkombinujeme-li tyto charakteristiky, dostaneme šest variant komunikačních typů, z nichž nás tu bude zajímat pět.

K prvnímu typu patří pan *Anděl* ($I_1 - V_1 - Z_1$). Je to člověk inteligentní, vstřícný a laskavý, jemuž zpětná vazba perfektně funguje. Mluvit s ním je komunikační lahůdka. Také druhý typ, pan *Ovečka* ($I_2 - V_1 - Z_1$) je na tom komunikačně dobře. Je to hodný a milý člověk, který o sobě dobře ví (funguje mu nejen vnější, nýbrž i vnitřní zpětná vazba), že příliš chytrosti nepobral. Je skromný a uctivý, dovede druhým lidem naslouchat, rád se dá poučit. Může však být snadnou kořistí všelijakých šejdřířů a darebáků, patřících do některé z dalších tří skupin.

Nejnebezpečnější je *Kmotr* ($I_1 - V_2 - Z_1$) – tvor, z něhož dědičnost i život utvořily osobu vysoce inteligentní, avšak se zlou cílovou motivací. Najdeme v ní touhu po majetku, po penězích, nezřízené mocenské aspirace a naprostou absenci morálky. A těmto pochybným motivům slouží nejen *Kmotrův* vysoký intelekt, nýbrž i fungující zpětná vazba. *Kmotr* dovede s lidmi jednat, dokáže se na ně i usmívat, zůstává však to základní: každého dovedně zneužít jako nástroje k dosahování vlastních nekalých záměrů. Pokud se *Kmotrům* postaví někdo do cesty, nemilosrdně a bez zaváhání ho zlikvidují. Správný *Kmotr* ovšem nebude sám sypat jed do kávy, natož střílet či bodat. K tomu má své lidi a může volit mezi dvěma dalšími typy – *Balvanem* a *Pistolníkem*.

Balvan je představitelem kombinace $I_2 - V_2 - Z_2$. Je hloupý, zlý, žádná zpětná vazba. Když ho postavíte na kopec, nasměrujete a popostrčíte, valí se dolů a drtí vše, co je mu v cestě.

Rodným bratry *Balvana* jsou hospodský *Rváč* a pouliční *Raubíř*. Stejně jako *Balvan* jsou neinteligentní, k agresivitě vůči bližním je není nutno navádět, mají ji v sobě. Rádi se sdružují do malých i větších skupin, nosívali různé vlajky, řvou útočná

hesla, shlukují se kolem sparťanského, ostravského i jiného stadiónu. Rádi popíjejí laciné alkoholické nápoje, čímž ještě více utlumují beztak chabý rozum a ještě posilují beztak už značnou agresivitu.

Představitelé posledního z uvažovaných typů nazvěme *Pistolníkem* ($I_2 - V_2 - Z_1$). Na rozdíl od Balvana a jeho bratrů mu funguje zpětná vazba, a proto je různými Kmotry najímán k poněkud fajnovější práci. Kmotrové vypracují přesný plán, zlobu a zlé cíle mají Pistolníci v sobě jako v koze, ovšem zadaný úkol dokáží plnit s jistou obratností, přizpůsobivostí. Nevalí se jediným směrem, svou oběť dovedou pronásledovat, nadběhnout jí, popřípadě s ní před likvidací v klidu porozprávět, aby se lépe trefili. I na stadiónech či na náměstích je najdete, nejsou ale označkováni oholenou lebkou nebo praporem v rukou, bývají to nenápadní pánové středního věku, civilně oděni, kteří Balvany, Rváče a Raubiře nenápadně usměřňují.

Všichni tihle pánové – kromě Anděla a Ovečky – patří k lidem, s nimiž je nesnadná, většinou nemožná domluva. Slušný a chytrý člověk se jim vyhýbá. V demokraticky stabilizovaných poměrech nás chrání před Kmotry a jejich poskoky zákony, jejichž vykonavateli jsou policie, soudy, vězení. V nedemokratických poměrech najdeme nejružnější Kmotry, Balvany, Rváče i Pistolníky mezi oporami režimu.

A v dobách přechodu od jedněch poměrů k jiným nezbyvá občanům, než si dávat dobrý pozor, kdo je kdo a kde. Pravda, je to náročné na čas, energii a rozum. Ale kdybychom si dovolili luxus nezájmu a apatie, mohli by nám staří i noví kmotrové, balvani, rváči i pistolníci zbytečně dlouho komplikovat život.